

УДК 504:008+351.741.1

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В. Груздова, студентка

Національний університет цивільного захисту України

Л. І. Юрченко, доктор філософських наук, професор,

Національний університет цивільного захисту України

Суспільство сталого розвитку може функціонувати тільки на базі суттєво відмінних від сучасних споживацьких інтересів і мотивацій діяльності. Звідси витікає нагальна необхідність формування нових уявлень про доцільність потреб і можливостей їх задоволення, яка може бути реалізована засобами екологічних освіти та виховання.

Екологічну освіту можна вважати психолого-педагогічним процесом впливу на людину, метою якого є формування належного рівня екологічної свідомості, що в систематизованому вигляді відображає різноманітні сторони єдності світу, закономірності діалектичної єдності суспільства та природи, певних знань та практичних навичок раціонального природокористування. Специфіка такого виду освіти полягає в тому, що вона повинна базуватися на принципі «випереджаючого відображення». Тобто у свідомості людини має відбуватися постійна оцінка можливих наслідків втручання в природу як безпосередніх, так і майбутніх. Екологічна освіта покликана допомогти людині усвідомити причини можливих екологічних змін, підказати шлях їх попередження, бо вся філософія виживання людства спонукає будувати освітній процес з урахуванням загрози для довкілля.

Тривалий час людство, зачароване успіхами науки, було "приспане" так званим науково обґрунтованим управлінням природним комплексом, але раптом з'ясувалося, що ми недостатньо знаємо механізми функціонування біосфери, щоб розумно управляти ними.

Великий німецький письменник-гуманіст Й. Гете попереджав, що немає нічого страшнішого за діяльне невігластво. Саме відсутність необхідних знань в умовах, коли антропогенні чинники так чи інакше втручаються в усі природні процеси на Землі, за умов, коли ми ще не навчилися передбачати всі, враховуючи й негативні, наслідки своїх впливів на природні процеси, саме небезпека «діяльного невігластва» і робить проблему екологічної освіти актуальною і такою, що потребує негайного вирішення.

Дуже часто ми стикаємося з прикладами крайнього екологічного невігластва в усіх сферах діяльності. Як правило, природному середовищу завдається серйозна шкода не навмисно, а через незнання, тому що ліва рука не знає, що творить права. У результаті навіть блискучі інженерні рішення, реалізовані без урахування основних екологічних вимог, досить часто призводять до наслідків, які цілком перекреслюють запланований народногосподарський ефект і завдають фізичної і матеріальної шкоди людям, а іноді й економіці цілого регіону. Часом до цього призводять незначний прорахунок, нехтування здавалося б незначним фактом. У таких умовах цілком неприпустимими стають некомпетентність, недалюглядність і егоїстичність осіб, які приймають рішення, дають остаточне «добро» великим природоперетворюючим проектам.

Саме діяльному екологічному невігластву зобов'язані ми сьогоdnішніми проблемами великих і малих рік, морів, виснаженням, інтенсивними

агротехнологіями родючих земель, загазованістю міст, кислотними дощами, вищепаними заповідними зонами, зникаючими видами рослин, птахів, тварин та ін. І таке відбувається повсюдно: у містах і селах усіх країн і континентів. Це дає підстави говорити про низький рівень екологічної грамотності не якоїсь групи людей, суспільства, регіону, а усього людства в цілому.

Проте сьогодні йдеться не просто про накопичення знань у галузі екології, а про осмислене оволодіння ними, формування на їх основі нового світогляду, який розглядав би будь-які політичні, соціальні, господарські питання насамперед з точки зору збереження природи, екологічної безпеки життєдіяльності.

Сучасна освіта з питань навколишнього середовища може здійснюватись в межах як формальної, так і неформальної освіти. Формальна охоплює вихованців дошкільних закладів, учнів загальноосвітніх шкіл усіх типів, студентів середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, а також слухачів різних курсів підвищення кваліфікації, спеціалістів. Неформальна ж поширюється на молодь і дорослих усіх верств населення шляхом одержання природоохоронних відомостей індивідуально або колективно з джерел масової інформації чи в процесі певних організаційних заходів.

Але одна справа - знання, які одержує людина, і зовсім інше – її переконання, а її спосіб життя - це вже щось третє. І тому реакцією у відповідь на потребу подолати екологічну небезпеку, створити «людську нішу» для «виживання» та збереження людської гідності є усвідомлена необхідність розвитку, поширення, вдосконалення методології екологічної освіти та виховання як найважливіших заходів у відверненні екологічної катастрофи.

Абсолютно очевидно, що сучасна система освіти не дає населенню необхідних знань у галузі екології. Тому багато людей просто не розуміє взаємозв'язку між своєю діяльністю та станом природи і суспільства. У цих умовах спроби окремих ентузіастів ставити й розв'язувати серйозні екологічні та моральні проблеми наштовхуються на нерозуміння з боку більшості населення.

Екологічна безпека як інтегруюча складова національної безпеки залежить від наших знань про природу і дій, спрямованих на збереження і поліпшення навколишнього природного середовища шляхом розумного втручання, а не руйнування його в процесі нераціонального використання. Це в загальному підсумку залежить від нашої екологічної культури, яка, перш за все, визначається особливостями освіти та екологічного виховання.

В результаті дослідження умов і стану екологічної освіти в сучасному світі запропоновано комплексний підхід інформаційного забезпечення неперервної екологічної освіти, який може бути реалізованим на чотирьох рівнях (всезагальному, шкільному, вузівському, спеціальному) і за трьома напрямками (пізнавальним, моніторингово-інформаційним, заповідним).

Автори вважають, що в сучасних умовах розширення полів бачення в філософії теорія екологічної освіти є основою зрушень в організації та оновленні змісту всіх рівнів освіти з новими якісними ефектами гуманізації, екологізації в національній психології та суспільній свідомості.

Екологічна освіта та виховання — складна соціально-економічна та психолого-педагогічна проблема, змістом якої є формування розуміння сучасних екологічних проблем, виховання відповідальності за стан довкілля, оволодіння навичками етичної поведінки в природі, що підтверджується результатами експериментальних досліджень стану екологічної освіти та формування екологічної свідомості серед студентів.

